

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузибаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умиркулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOIIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOIIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafuz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

THE PROCEDURE FOR TERMINATING A CRIMINAL CASE WITHOUT RESOLVING THE ISSUE OF GUILT: AN ANALYSIS OF PROBLEMS IN LEGISLATION

Maxmudov Sunnat Azim o'gli,

Lecturer of the Department of Criminal Procedural Law,
Tashkent State University of Law

Abstract. This article examines the concept of terminating criminal cases within the context of ongoing judicial and legal reforms. Drawing on criminal and procedural law, it explores the distinctive features and procedural importance of this legal mechanism. The study synthesizes various scholarly perspectives on case termination to elucidate its scope and application". Through a multifaceted analysis incorporating scientific theory, practical considerations, and legislative frameworks, the article offers insights into the termination process. It scrutinizes the role and implications of case termination within criminal proceedings, highlighting its unique characteristics. Additionally, the research identifies and discusses challenges arising in both criminal procedure legislation and judicial practice. The investigation culminates in a set of evidence-based conclusions, along with targeted proposals and recommendations. These aim to enhance understanding of case termination's place in criminal proceedings, emphasizing its distinctive attributes and significance within the broader landscape of criminal and procedural law. This comprehensive approach provides a nuanced perspective on an important yet complex aspect of the justice system.

Keywords: criminal case, termination of a criminal case, a responsibility, rehabilitation, release from liability termination of a criminal case on non-rehabilitating grounds, non-rehabilitating grounds.

AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI

Maxmudov Sunnat Azim o'g'li,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Jinoyat-protsessual huquqi kafedrası

katta o'qituvchisi

E-mail: s.maxmudov@tsul.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada sud-huquq islohotlarini amalga oshirish bosqichida jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchilik normalari asosida "ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish" tartibi, uning o'ziga xos jihatlari va protsessual ahamiyati bayon etildi. Maqolada olimlar tomonidan "ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish" instituti bo'yicha ilgari surilgan qarashlar orqali ushbu institutning qo'llanish doirasi o'rganildi." "Olimlarning qarashlari va ilgari surgan g'oyalaridan kelib chiqqan holda, "ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish" masalasi ilmiy, nazariy, amaliy va qonunchilik normalari orqali tahlil etildi. Shu bilan birga, maqolada jinoyat ishini tugatishning jinoyat protsessida tugan o'rni va ahamiyati, uning o'ziga xos jihatlari, jinoyat protsessual qonunchilik va sud-tergov amaliyotida yuzaga kelayotgan ayrim muammolar tahlil etildi. Tahlil natijalari yuzasidan, jinoyat protsessida "ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish" tartibi, qonunchilikdagi mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish masalasi yuzasidan tegishli xulosalar, taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: jinoyat ishi, jinoyat ishini tugatish, javobgarlik, reabilitatsiya, javobgarlikdan ozod qilish, jinoyat ishini reabilitatsiya qilinmaydigan asoslar bo'yicha tugatish, reabilitatsiya qilinmaydigan asoslar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N45>

Kirish. Bugungi kunda sud-huquq islohotlarini amalga oshirish jarayonida jinoyat-protsessual qonunchiligini yanada liberallashtirish hamda takomillashtirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur vazifani hayotga tatbiq etish hamda jinoyat-protsessual qonunchiligini takomillashtirishning yangi ustuvor yo'nalishlarini ishlab chiqish va amalga oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-maydagi PQ-3723-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasining Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligini takomillashtirish Konsepsiyasi qabul qilindi. Bu islohotlar nafaqat qonunchilikni modernizatsiya qilishga, balki adolat tizimining barcha ishtirokchilari uchun adolatlilik va shaffof muhitni yaratishga qaratilgan. Jinoyat ishlarini tugatish jarayonini takomillashtirish orqali, sud tizimi yanada samarali va insonparvarlashgan bo'lishi, shu bilan birga jinoyatchilikning oldini olish va jabrlanuvchilarning huquqlarini himoya qilish imkoniyatlari kengayishi kutilmoqda.

Shunga ko'ra, jinoyat protsessida "jinoyat ishini tugatish" institutini tadqiq etish, shu jumladan jinoyat ishini tugatishning alohida asoslari sifatida "ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish" asoslari, tartibi hamda qonunchilikdagi mavjud muammolarni tahlil qilish va ularni hal etish masalasini ilmiy-nazariy jihatdan o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Material va metodlar. "Reabilitatsiya qilinmaydigan asoslarga ko'ra jinoyat ishini tugatish masalasi qonunchilikda belgilangan bo'lsa-da, ushbu asoslarning qonunchilik hujjatlarida keng ekanligi (Jinoyat-protsessual kodeksining 84-moddasi 13 ta asos mavjud), ularni qo'llashda yagona amaliyotning mavjud emasligi va sud-tergov amaliyotidagi muammolar sababli, mazkur maqolada asosan, qiyosiy-huquqiy tahlil metodidan foydalanildi. Ushbu maqolada "kuzatish, umumlashtirish, "induksiya" va deduksiya metodlari qo'llanildi.

Tadqiqot natijalari. Jinoyat ishlarini tugatish asoslari "JPKning 83 va 84-moddalarida" belgilangan bo'lib, mazkur moddalarda ishni tugatishning 16 ta asosi keltirib o'tilgan [1, B.86-96]. Mazkur asoslar turli mezonlar bo'yicha guruhlarga ajratiladi.

Ayrim mualliflar jinoyat ishini tugatish asoslarini huquq tarmog'iga bog'liq holda ikkita guruhga ajratadilar: 1) moddiy-huquqiy asoslar; 2) protsessual-huquqiy asoslar [2, B.142]. Davidov va D. Mirskiylar ham jinoyat ishini tugatish asoslarini moddiy (jinoiy javobgarlik bundan mustasno) va protsessual (protsessual qonun normalariga asosan ishni yuritishga to'sqinlik qiladigan holatlar) asoslarga ko'ra tasniflaganlar [3, B.12].

Yuridik adabiyotlarda bir guruh olimlar jinoyat ishini tugatish asoslarini reabilitatsiya va reabilitatsiya qilinmaydigan (noreabilitatsiya) mezonlarga ko'ra tasniflashni taklif etadi [4, B. 88-90].

"Jinoyat ishi reabilitatsiya asoslariga ko'ra tugatilgan taqdirda surishtiruvchi, tergovchi," "prokuror tomonidan shaxsning jinoyat sodir etishdan oldingi huquqlari, halol nomi, "obro'si sud yoki ma'muriy tartibda tiklanishi uchun zarur" choralar ko'riladi, "jinoyat natijasida unga yetkazilgan zarar to'liq" qoplab beriladi [5, B. 159]. Mazkur mualliflarning fikrlari bilan kelishgan holda aytish mumkinki, jinoyat ishini "reabilitatsiya asoslariga" ko'ra tugatish vakolatiga surishtiruvchi, tergovchi, prokurordan tashqari, sud ham ega. Jinoyat ishini "reabilitatsiya asoslariga" ko'ra tugatish jinoyat ishiga jalb etilgan shaxsning tergov yoki sud harakatlari natijasida uning jinoyat sodir etmaganligi va sodir etilgan jinoyatga hech qanday aloqasi yo'q ekanligini rasman tan olishni nazarda tutadi.

Reabilitatsiya qilmaydigan (noreabilitatsiya) asoslar jinoyat ishini tugatishga imkon beradigan faktlar bo'lib, ular shaxsni reabilitatsiya qilish, shaxsga yetkazilgan zararni undirishni istisno qiladi [6, B. 21].

Ushbu muallifning fikri bilan kelishish mumkin. Chunki jinoyat ishini reabilitatsiya qilinmaydigan (noreabilitatsiya) asoslar bo'yicha tugatishda jinoyat qonunida nazarda tutilgan ijtimoiy xavfli qilmish sodir etilgan bo'ladi, biroq yuzaga kelgan obyektiv sabablarga ko'ra ish yuritishni boshlash va davom ettirish imkoniyati mavjud bo'lmaydi.

Ayrim mualliflar esa, jinoyat ishini tugatishning reabilitatsiya qilinmaydigan asoslarini ham alohida turlarga bo'lishni taklif etadi [7, B. 64-69].

Tadqiqot natijalari tahlili. Jinoyat protsessida reabilitatsiya qilish asoslarining 3 ta, "reabilitatsiya qilmaydigan" (noreabilitatsiya) asoslarning 13 ta asosi belgilab quyilgan. Bizning fikrimizcha, "jinoyat ishini tugatish asoslarini reabilitatsiya va" reabilitatsiya qilinmaydigan mezonlar bo'yicha tasniflash "jinoyat ishini tugatishning huquqiy" oqibatlariga bog'liq. Qonunchilikda belgilangan 16 ta asosdan 13 tasi bo'yicha jinoyat ishi Jinoyat-protsessual kodeksining 84-moddasidagi asoslar bo'yicha ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib tugatiladi.

Reabilitatsiya qilinmaydigan asoslarga ko'ra jinoyat ishini tugatishning protsessual tartibi to'g'risida to'xtalib o'tish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Dastlab, jinoyat ishini tugatish tartibini jinoyat-protsessual qonunchilik hujjatlari doirasida tahlil qilib, shundan so'ng huquqshunos olimlar hamda xorijiy davlatlarning qonunchilik tajribasiga to'xtalib o'tsak, mazkur tadqiqotimizni sifatli amalga oshirilgan deb hisoblaymiz.

"Ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatishning" ayni vaqtga qadar o'rganilmagan uning o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq etishimiz, shuningdek mazkur institutni rivojlantirishning mutlaqo zamonaviy huquqiy asoslarini ishlab chiqish shiddat bilan rivojlanib borayotgan global davr taqozo etmoqda. Bugungi kunda mazkur institutning rivojlanishiga to'siq bo'layotgan ayrim jihatlarni sanab o'tish maqsadga muvofiq:

1) jinoyat-protsessual qonunchiligida belgilangan jinoyat ishini tugatishga oid ayrim normalarni huquqni qo'llash amaliyotidan kelib chiqib, qayta tahlil qilish amaliyoti shakllanmagan;

2) mazkur institut bo'yicha muammoli jihatlar ayni vaqtga qadar sezilarli ravishda o'rganib chiqilmagan;

3) jinoyat ishini tugatishning ayrim muammoli turlarini o'rganish [8, B.80].

Huquqshunos olim O.V. Michurin hamda S.Peretokinlarning fikrlariga ko'ra [9, B.26], mazkur holatda quyidagilarga qat'iy e'tibor qaratish lozimligi belgilab berilgan:

– jinoyat qurollari masalasini hal qilish, ya'ni ular musodara qilinishi kerakmi (bunda, ular tegishli muassasalarga topshiriladi yoki yo'q qilib yuborilishi);

– agarda tegishli mol-mulk jinoyat sodir etgan shaxsga tegishli bo'lmasa, uni qonuniy egalari, mulkdorlarga (yoxud qonuniy egalari, huquqiy vorislariga) qaytarib berish masalasi. Yana bir holat, mol-mulkni egasi aniqlanmadi, shunda ushbu mol-mulkni davlat daromadiga o'tkazish masalasi ko'rib chiqilishi;

– agarda mol-mulk muomaladan muomaladan chiqarilgan taqdirda ularni tegishli muassasalarga berilishi masalasi;

– agarda mol-mulk hech qanday qimmatga ega bo'lmasa, mazkur holatda ushbu ashyolarni yo'q qilib yuborish masalasi;

– g'ayrihuquqiy qilmish sodir etilishi oqibatida qonuniy egasidan mahrum bo'lgan pullar (boshqa boyliklar) qonuniy egalari (mulkdorlariga, huquqiy vorislariga, merosxo'rlariga) qaytarib berish masalasi;

– jinoiy natijasida egallangan pullar (boshqa boyliklar) sudning hukmiga asosan jinoyat natijasida yetkazilgan mulkiy zararni qoplashga o'tkazish masalasi;

– ashyoviy dalilga oid hujjatlar ularni saqlash zarurati tugagunga qadar ishda asrab turish masalasi;

5) protsessual qonunchilikka ko'ra, dastlabki tergov tamomlanish muddati jinoyat ishi qo'zg'atilgan paytdan boshlab uch oydan oshmasligi zarur. Bunda, ushbu muddat tamomlanish muddati hisoblanadi.

Ta'kidlash lozimki, jinoyat ishini tugatish haqida qaror chiqarilgan kuni tergov tamomlangan kun hisoblanadi.

6) jinoyat ishini tugatish to'g'risida sudga iltimosnoma kiritish haqida prokurorga taqdimnoma kiritish tergovchilar guruhi rahbarining vakolati hisoblanishi;

7) jinoyat ishini tugatish to'g'risida qaror chiqarish dastlabki tergovni tamomlanishi hisoblanishi;

8) jinoyat ishini tugatish Jinoyat-protsessual kodeksining 83- va 84-moddalarida nazarda tutilgan asoslar bilan amalga oshirilishi;

9) jinoyat ishini tugatish to'g'risidagi qaror to'g'risida to'xtalib o'tish ham maqsadga muvofiq hisoblanadi. Xususan qarorning tavsif qismida:

– jinoyat ishini ochishning (qo'zg'atishning) asoslari, negizlari hamda tergov vaqtida tekshirib chiqilgan holatlar (tasmollar);

– shaxsning ishga jalb etish to'g'risidagi ma'lumotlar, unga qo'llanilayotgan ehtiyot choralari;

– jinoyat ishini tugatish asoslari;

– ishni tugatishni tasdiqlovchi dalillar, ishning qaysi jildlari va sahifalarida aks ettirilganligi;

– ashyoviy dalillarning ro'yxati (ashyolar saqlanayotgan joy va ularning egalari);

– fuqaroviy da'voni ta'minlash choralari bayon qilinadi.

Xulosa qismida:

– jinoyat ishini tugatish to'g'risidagi;

– gumonni yoki ayblovni olib tashlash to'g'risidagi;

– ehtiyot choralari, ayblanuvchini lavozimidan chetlashtirish, shaxsni tibbiy muassasaga joylashtirish tarzidagi protsessual majburlov choralari, shuningdek fuqaroviy da'voni ta'minlash choralari bekor qilish to'g'risidagi;

– ashyoviy dalillar to'g'risidagi qarorlar bayon qilinadi.

10) jinoyat-protsessual qonunchilikka asosan JPKning 83-moddasida, 84-moddasining birinchi qismida nazarda tutilgan asoslar bor bo'lgan taqdirda sud jinoyat ishini tugatadi.

Qayd etish lozimki, sud ajrimida jinoyat ishini tugatish asoslari ko'rsatilishi zarur. Yuqoridagilarni inobatga olib, rehabilitatsiya qilinmaydigan asoslar bo'yicha jinoyat ishini tugatishning protsessual tartibiga to'xtam qiladigan bo'lsak, bunda mazkur masalani qonunchilikdagi muammo va kamchiliklar bilan xulosa qilishimiz maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Xususan, yuqoridagi jinoyat ishini tugatishning protsessual tartibi jinoyat-protsessual qonunchilik hujjatlariga asoslanib, xususan, xorijiy va mahalliy huquqshunos olimlarning fikr va mulohazalaridan kelib chiqib, atroflicha muhokama qilindi.

Shu bilan birga, jinoyat ishini tugatishning protsessual tartibi bo'yicha ma'lum bir kamchilik, boshqacha aytganda muammoli holatlar haqida ham to'xtalib o'tmoqchimiz. Shu jumladan, qonunchilikda jinoyat ishini tugatish tushunchasi belgilanmagan. Ta'kidlash lozimki, ma'lum bir protsessual tartib yoki qoidani atroflicha huquqiy tartibga solishdan avval ushbu tushunchaning aniq bir ta'rifi berilmasligi ushbu protsessual tartib yoki qoida amaliyotda ishlamasligiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, qonunchilikda jinoyat ishini tugatish tushunchasi qat'iy belgilanishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Shu bilan birga, jinoyat ishini tugatish bo'yicha amaliyotda yuzaga kelayotgan bir qancha muammoli holatlarni ko'rsatib o'tish zarur hisoblanadi. Xususan, Jinoyat kodeksining 13-moddasiga ko'ra, qilmishning jinoyatligini bekor qiladigan qonun qabul qilingan bo'lsa, amaldagi qonunchilikda jinoyat ishini tugatish masalasi ochiq qolgan.

Shuningdek, huquqni qo'llash amaliyotida qilmishning jinoyatligini istisno qiladigan holatlar jinoyat deb topilmaydi hamda mazkur holatlarda jinoyat ishini ko'rib chiqayotgan surishtiruvchi va tergovchida ishni tugatish zaruriyati yuzaga keladi. Biroq, jinoyat-protsessual qonunchilikda, xususan Jinoyat-protsessual kodeksining 84-moddasida qilmishning jinoyatligini istisno qiladigan holatlar aniqlangan taqdirda jinoyat ishi tugatilishi nazarda tutilmagan.

Bundan tashqari, jinoyat ishi bo'yicha huquqni qo'llash amaliyotida jabrlanuvchi dastlab ariza bilan murojaat qilib, keyinchalik tergovga qadar tekshiruvni tugatishni so'rab qayta ariza bilan murojaat qilish holatlari ham ko'plab uchramoqda.

Mazkur holatda ishni ko'rib chiqayotgan surishtiruvchi yoki tergovchida aynan qaysi asosga ko'ra jinoyat ishini tugatishda muammoli holatlar vujudga kelmoqda. Biroq, amaldagi qonunchilikda jabrlanuvchi dastlab ariza bilan murojaat qilib, keyinchalik tergovga qadar tekshiruvni tugatishni so'rab qayta ariza bilan murojaat qilgan holatlar bo'yicha jinoyat ishini tugatish asosi o'z aksini topmagan.

JPKning 84-moddasida jinoyat ishini ayblilik masalasini hal qilmasdan tugatishning 13 ta asosi keltirilgan. Ammo, Jinoyat-protsessual kodeksida "jinoyat ishini tugatish" tushunchasining aniq ta'rifi berilmagan. Shunga qaramay, bir qator olimlar bu tushunchaning mohiyatini nazariy jihatdan yoritishga urinishgan.

Masalan, O.V. Michurin va S.N. Peretokin jinoyat ishini tugatishni tergovning yakunlovchi bosqichi sifatida talqin qilishadi [10, B.26]. Ularning fikriga ko'ra, bu bosqichda:

- ish bo'yicha yakuniy xulosalar shakllantiriladi;
- tergovchining shaxsiy qanoati yakuniy ko'rinishga keladi;
- ishning barcha jihatlari protsessual hujjatlarda aks ettiriladi;
- to'plangan dalillarning yetarliligi va ularning o'zaro mosligi tekshiriladi.

Bu yondashuv jinoyat ishini tugatishni oddiy rasmiyatchilikdan ko'ra, murakkab va mas'uliyatli jarayon sifatida ko'rishga undaydi. Bunda nafaqat huquqiy, balki axloqiy va ijtimoiy omillar ham hisobga olinishi zarurligiga urg'u beriladi. Boshqa tomondan, bu ta'rif jinoyat ishini tugatishning barcha jihatlari to'liq qamrab olmaydi. Masalan, jabrlanuvchi va ayblanuvchining huquqlari, ishni tugatishning jamiyatga ta'siri kabi muhim masalalar e'tibordan chetda qolgan. Shu sababli, bu tushunchaning yanada kengroq va zamonaviyroq talqinini ishlab chiqish zarurati mavjud.

Rus olimi S.A. Filimonovning fikriga ko'ra esa, jinoiy ishlarni tugatish va reabilitatsiya qilinmagan asoslar bo'yicha jinoiy ta'qib qilish – bu surishtiruvchi, tergovchi yoki sudning (sudyaning) jinoyat ishi yuzasidan qabul qilingan, ish bo'yicha ish yuritishni tugatish to'g'risidagi yoki shaxsning jinoyat sodir etilishiga aloqadorligi to'g'risidagi protsessual qaroridir [11, B.38].

Mazkur muallifning fikrlari bilan kelishish mumkin. Chunki ushbu ishlarda jinoyat ishi u yoki bu asoslar (sabablar)ga ko'ra yuqoridagi moddada ko'rsatilgan asoslar mavjud bo'lganda tugatiladi.

Ayrim mualliflarning nuqtayi nazariga ko'ra, ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish (jinoyat ishini reabilitatsiya qilinmaydigan asoslar bilan tugatish) instituti ham nazariy, ham amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega [12, B.28] bo'lishi bilan bir qatorda, ushbu institutni Konstitutsiya va Jinoyat-protsessual kodeksining ayrim prinsiplari va qoidalari talablariga zid ekanligini [13, B.68] ham qayd etishgan.

Ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish institutining jinoyat-protsessidagi ahamiyati bilan bir qatorda, sud-tergov amaliyotida uni qo'llash bilan bog'liq ayrim muammolar ham mavjud. Quyida ushbu institut bilan bog'liq muammolarni tahlil etamiz.

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi JPK 84-moddasi birinchi qismining 1-3, 8-bandlaridagi asoslar bo'yicha jinoyat ishi tugatilganda, jabrlanuvchi yoki fuqaroviy da'vogarning mulkiy huquqlari buzilishi kuzatilmoqda. Masalan, shaxsni javobgarlikka tortish muddati o'tgan holda, agar ayblanuvchi, sudlanuvchi yoki ularning yaqin qarindoshlari ariza bermasalar, tergov yoki sud shaxsning ayblilik masalasini hal qilmasdan jinoyat ishini tugatish haqida qaror chiqaradi. Bu esa fuqaroviy da'vogar yoki jabrlanuvchining mulkiy huquqlarini buzadi.

Jinoyat ishini tugatish qarorida jabrlanuvchi va fuqaroviy da'vogarga fuqarolik sudiga murojaat qilish huquqi tushuntirilsa-da, bu amalda muammolar keltirib chiqarmoqda. JPK 84-moddasi birinchi qismining 1-8-bandlari, beshinchi qismining 1,3-bandlariga muvofiq ish tugatilganda, fuqaroviy da'vo ko'rilmay qoldiriladi. Fuqarolik sudiga murojaat qilinganda esa, aybsizlik prezumpsiyasi tufayli (jinoyat ishini tugatish qarorida ayblilik masalasi hal qilinmagani sababli) da'vo rad etilishi mumkin.

Bundan tashqari, umumiy da'vo muddati o'tib ketishi ham ehtimoldan xoli emas. Fuqarolik kodeksi 150-moddasiga ko'ra, umumiy da'vo muddati uch yil. Jinoyat kodeksining 64-moddasiga binoan esa, javobgarlikka tortish muddati kamida ikki yil. Shu sababli, jinoyat ishi tugatilganda, fuqaroviy da'vogar yoki jabrlanuvchi uchun umumiy da'vo muddati o'tib ketgan bo'lishi mumkin.

JPK 84-moddasi ikkinchi qismiga ko'ra, ushbu modda birinchi qismining 1, 2, 3 va 8-bandlaridagi hollarda, ayblanuvchi, sudlanuvchi yoki ularning yaqin qarindoshlari talab qilsa, ishni yuritish davom ettirilishi mumkin. Bu holda ayblov hukmi jazo tayinlanmasdan chiqariladi. Shu bois, fuqaroviy da'vogar yoki jabrlanuvchiga ham ishni davom ettirish haqida ariza berish huquqini berish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Ikkinchidan, Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismining 3-bandida ayblanuvchi yoki sudlanuvchi vafoti sababli ayblilik masalasi hal etilmay jinoyat ishi tugatilishi mumkinligi belgilangan. Ammo hozirgi sud-tergov amaliyotida gumon qilinuvchining ham vafot etish holatlari uchrayotganini e'tibordan chetda qoldirmaslik lozim. Amaldagi JPKda

tergov yoki sud jarayonida gumon qilinuvchi vafot etgan vaziyatda jinoyat ishini hal qilish tartibi aniq ko'rsatilmagan. Bugungi amaliyotda esa gumon qilinuvchi vafot etganda, vakolatli organlar tomonidan unga avval sirtdan ayb e'lon qilinib, so'ngra jinoyat ishi ayblanuvchining vafoti munosabati bilan ayblilik masalasi hal qilinmasdan tugatilmoqda.

Biroq, jinoyat ishi qo'zg'atilmagan bo'lsa, shaxs ayblanuvchi maqomiga ega bo'la olmaydi. Bu esa JPK 84-moddasidagi qoidalarga zid hisoblanadi. Shu bois, ayblilik masalasini hal qilmasdan jinoyat ishini tugatish uchun vafot etganligi asos bo'ladigan shaxslar doirasini kengaytirish taklif etilmoqda.

Xususan, gumon qilinuvchining vafotini ham ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish asoslaridan biri sifatida JPK 84-moddasiga kiritish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu o'z navbatida qonuniylik prinsipining amalda to'liq tatbiq etilishiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish bilan bog'liq bo'lgan yana bir muammo bu – Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismi 6-bandida (ish faqat jabrlanuvchining shikoyati bilan qo'zg'atiladigan hollarda uning shikoyati bo'lmasa, JPKning 325-moddasida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno) nazarda tutilgan holat hisoblanadi. Fikrimizni quyida asoslashga harakat qilamiz. Surishtiruv-tergov amaliyotida JPK 325-moddasi va 84-moddasini noto'g'ri talqin qilish holatlari uchramoqda.

Aksariyat surishtiruv va tergov organlari tomonidan JPKning 325-moddasi talablari noto'g'ri talqin qilinishi natijasida jabrlanuvchining shikoyati yo'qligini vaj qilib ko'rsatib, asossiz ravishda JPKning 83-moddasi ikkinchi bandi (gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchining qilmishida jinoyat tarkibi bo'lmasa) bilan jinoyat ishi qo'zg'atishni rad etish (agar ish qo'zg'atilgan bo'lsa, uni tugatish) haqida qarorlar qabul qilinib kelinmoqda.

Vaholanki, mazkur toifadagi ishlarni qonun talablariga ko'ra Jinoyat-protsessual kodeksi 84-modda oltinchi bandiga asosan ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish lozim.

Yana bir munozarali holat bu jabrlanuvchining shikoyatiga ko'ra jinoyat ishini qo'zg'atish holati bilan bog'liq.

Misol uchun, tergovchi jinoyat ishini Jinoyat-protsessual kodeksi 325-moddasi, ya'ni jabrlanuvchining shikoyatiga ko'ra jinoyat ishini qo'zg'atdi. Dastlabki tergov davomida jabrlanuvchi ayblov xulosasi yoki ayblov dalolatnomasi prokurorga tergovchi yoki surishtiruvchi tomonidan yuborilishidan oldin, jabrlanuvchi shikoyatni qaytarib olgan taqdirda, jinoyat ishini tugatishning aniq asoslari va tartibi Jinoyat-protsessual kodeksida belgilab qo'yilmagan.

Hozirda amaliyotda tergovchi tomonidan taraflardan hech qanday shikoyati yo'q ekanligi mazmunidagi tushuntirish xati olgan holda, jinoyat ishini Jinoyat-protsessual kodeksi 83-modda ikkinchi bandi (sodir etilgan qilmishida jinoyat tarkibi bo'lmasa) asosida tugatish holatlari ko'plab uchramoqda.

Shunga ko'ra, jabrlanuvchi surishtiruv yoki dastlabki tergov davomida shikoyatini qaytarib olgan taqdirda jinoyat ishini tugatishning aniq tartibi va asosini Jinoyat-protsessual kodeksida belgilab qo'yish maqsadga muvofiq bo'ladi. Mazkur holat bilan bog'liq yana bir muammoli holat bu Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismi 6-bandida belgilangan norma bilan bog'liq. Ya'ni mazkur bandda ish faqat jabrlanuvchining shikoyati bilan qo'zg'atiladigan hollarda uning shikoyati bo'lmasa, ushbu Kodeksning 325-moddasida nazarda

tutilgan hollar bundan mustasno ekanligi belgilangan. Jinoyat-protsessual kodeksi 325-moddada esa, jabrlanuvchining shikoyatiga asosan qo'zg'atiladigan jinoyat ishlari berilgan.

Mazkur normani tahlil etadigan bo'lsak, Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismi 6-bandiga asosan jabrlanuvchining shikoyati bilan qo'zg'atiladigan hollarda uning shikoyati bo'lmasa, jinoyat ishi tugatilishi lozim. Biroq, mazkur bandning o'zida Jinoyat-protsessual kodeksining 325-moddasida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno degan norma ham belgilab qo'yilgan.

Modda mazmunidan shuni tushunish mumkinki, umumiy ma'noda Jinoyat-protsessual kodeksining 325-moddasida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno (chunki mazkur normaning o'zida jabrlanuvchining shikoyatiga asosan jinoyat ishi qo'zg'atiladigan holatlar berilgan) degan norma, jinoyat ishi jabrlanuvchining shikoyati bilan qo'zg'atiladigan hollarda uning shikoyati bo'lmasa, jinoyat ishi tugatilishi lozimligini istisno etadi.

Aslida, Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismi 6-bandining bunday tahrirda bayon etilishiga asosiy sabab, Jinoyat-protsessual kodeksining 325-moddasida prokurorning jabrlanuvchining shikoyatisiz ham jinoyat ishini qo'zg'atish mumkin ekanligi haqidagi normaning belgilab qo'yilganligi hisoblanadi.

Ma'lumot uchun: Jinoyat-protsessual kodeksining 325-moddasiga asosan jabrlanuvchi nochor ahvolda bo'lganligi, ayblanuvchiga qaram bo'lganligi tufayli yoki boshqa sabablarga ko'ra o'z huquqini va qonuniy manfaatlarini o'zi himoya qila olmaydigan alohida hollarda prokuror jabrlanuvchining shikoyatisiz ham jinoyat ishini qo'zg'atishi shart. Shu alohida qayd etish kerakki, ish faqat jabrlanuvchining shikoyati bilan qo'zg'atiladigan hollarda uning shikoyati bo'lmaganlik holatida ayrim muammolar ham mavjud. Buni mualliflar o'zlarining ilmiy ishlarida ham qayd etishgan [14, B. 46-53].

Shunga ko'ra, Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismi 6-bandiga quyidagi mazmundagi tahririy o'zgartirish kiritish lozim.

"Ish faqat jabrlanuvchining shikoyati bilan qo'zg'atiladigan hollarda uning shikoyati bo'lmasa, prokuror jabrlanuvchining shikoyatisiz ham jinoyat ishini qo'zg'atish hollari bundan mustasno".

Xulosalar. Yuqoridagilarga ko'ra ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish institutini takomillashtirish maqsadida quyidagilar taklif etiladi:

Birinchi dan, O'zbekiston Respublikasi JPK 84-moddasi birinchi qismining 1-3 va 8-bandlarida ko'rsatilgan asoslar bo'yicha jinoyat ishi tugatilganda, jabrlanuvchi yoki fuqaroviy da'vogarning mulkiy huquqlari buzilishi ehtimolini inobatga olish zarur. Shu sababli, jabrlanuvchi yoki fuqaroviy da'vogarga ham, xuddi ayblanuvchi, sudlanuvchi yoki vafot etgan ayblanuvchi va sudlanuvchining yaqin qarindoshlariga berilgan huquqqa o'xshash tarzda, ishni yuritishni umumiy tartibda davom ettirish to'g'risida ariza yoki iltimosnoma bilan murojaat qilish huquqini berish maqsadga muvofiq. Bu o'zgartirish orqali jinoyat protsessida barcha tomonlarning huquqlari teng darajada himoya qilinishiga erishish mumkin bo'ladi.

Ikkinchi dan, ayblilik masalasi hal qilinmay turib jinoyat ishini tugatish uchun vafot etganligi asos bo'ladigan shaxslar doirasini kengaytirish taklif etiladi. Bu maqsadda, gumon qilinuvchining vafoti holatini ham ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmasdan jinoyat ishini tugatish asoslaridan biri sifatida Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismi 3-bandiga kiritish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunday o'zgartirish qonunchilikdagi mavjud bo'shliqni to'ldiradi va amaliyotda yuzaga kelayotgan muammolarni hal etishga yordam beradi.

Shuningdek, bu taklif qonuniylik prinsipining to'liq tatbiq etilishiga xizmat qiladi va jinoyat protsessida barcha ishtirokchilarning huquqlarini teng darajada ta'minlashga ko'maklashadi.

Uchinchi dan, Jinoyat-protsessual kodeksi 84-moddasi birinchi qismi 6-bandiga quyidagi mazmundagi tahririy o'zgartirish kiritish lozim.

“Ish faqat jabrlanuvchining shikoyati bilan qo'zg'atiladigan hollarda uning shikoyati bo'lmasa, prokuror jabrlanuvchining shikoyatisiz ham jinoyat ishini qo'zg'atish hollari bundan mustasno”.

To'rtinchi dan, Jinoyat-protsessual kodeksi 325-moddasi birinchi qismida “jabrlanuvchining voyaga yetmaganligi” holatini ham prokurorga jinoyat ishini qo'zg'atish huquqini beruvchi holat sifatida e'tirof etilishi maqsadga muvofiq.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, zamonaviy yurisprudensiya talablari asosida ayblilik to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish institutini takomillashtirish fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini himoya qilish bilan bir qatorda, amaliyotda yuzaga kelayotgan muammolarga yechim topishga ham xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Maxmudov S. Jinoyat ishini tugatish asoslarining tasnifi [Classification of grounds for terminating a criminal case]. Yuridik fanlar axborotnomasi. – 2022. – T. 1. – №.3. – P. 86-96.
2. Volkolup O.V., Chupilkin Yu.B. Garantii prav uchastnikov ugolovного sudoproizvodstva Rossiyskoy Federatsii: Ucheb. posobiye. 2-ye izd., ispr. i dopoln. – Krasnodar: Kubansk.gos. uni-t., [Guarantees of the rights of participants in criminal proceedings of the Russian Federation: Proc. allowance. 2nd ed., rev. and additional] 2005. – P.142.
3. Davыdov P.M, D.Ya. Mirskiy. Osnovnyye formy klassifikatsii osnovaniy prekraщeniya ugolovного dela. “Nauchno-prakticheskiy elektronnyy jurnal Alleya Nauki” [The main forms of classification of grounds for termination of a criminal case. "Scientific and practical electronic journal Alley of Science] №4 2019. P.12.
4. Lavnov M. Institut prekraщeniya ugolovного dela v sisteme ugolovno-protsessualного prava i pravoprimeritelnoy praktike. Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskix nauk [The institute of termination of a criminal case in the system of criminal procedure law and law enforcement practice. Dissertation for the degree of candidate of legal sciences]. Saratov – 2015. S. 88-90.
5. Mualliflar jamoasi. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksiga sharhlar. Mas'ul muharrir prof. G'.A.Abdumajidov. 16. The team of authors. Comments on the Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan. Responsible editor prof. G. A. Abdumajidov. TDYI, 2009. – P.159.
6. Chasovnikova O.G. Prekraщeniye ugolovного presledovaniya po nereabilitiruyushchim osnovaniyam: avtoref. dis. ...kand... yurid. nauk: [Termination of criminal prosecution on non-rehabilitating grounds: author. dis. ...candidate... jurid. Sciences] Sank-Peterburg, 2013. – P. 21.
7. Yakupov R. X. Ugolovnyy protsess: ucheb [Criminal process: textbook] – M., 1998. – P. 322; Kalugin A. G. Klassifikatsiya osnovaniy prekraщeniya ugolovного dela (ugolovного presledovaniya) // Problemy zaщity prav cheloveka v rossiyskom sudoproizvodstve: mater. Vseros. nauch. — prakt. konf. 6-7-fevralya 2009 g. [Classification of the grounds for the termination of a criminal case (criminal prosecution) // Problems of protecting human rights in Russian legal proceedings mater. Vseros. Scientific-pract. conf. (February 6-7, 2009). – Tyumen, 2009. — Ch. 1. — S. 64-69.
8. Смыг А. Modernizatsiya osnovaniy prekraщeniya ugolovного dela i ugolovного presledovaniya v zakonodatelstve Rossiyskoy Federatsii i Respubliki Abxaziya.

- Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata yuridicheskix nauk [Modernization of the grounds for the termination of a criminal case and criminal prosecution in the legislation of the Russian Federation and the Republic of Abkhazia. Dissertation for the degree of candidate of legal sciences]. Volgograd-2019. P. 80-85.
9. Michurina O.V., Peretokin S.N. Obespecheniye zakonnosti i obosnovannosti prekrasheniya ugovnogo dela [Michurina O.V., Peretokin S.N. Ensuring the legality and validity of the termination of a criminal case] // Rossiyskiy sledovatel. 2016. No 7. S. 26. // URL: <https://wiselawyer.ru/poleznoe/18465-obespechenie-zakonnosti-obosnovannosti-prekrasheniya-ugovnogo-dela>
  10. Michurina O.V., Peretokin S.N. Obespecheniye zakonnosti i obosnovannosti prekrasheniya ugovnogo dela [Michurina O.V., Peretokin S.N. Ensuring the legality and validity of the termination of a criminal case] // Rossiyskiy sledovatel. 2006. № 7. S. 26.
  11. Filimonov, S.A. Prekrasheniye ugovnogo dela i ugovnogo presledovaniya po nereabilitiruyushim osnovaniyam: [Filimonov, S.A. Termination of a criminal case and criminal prosecution on non-rehabilitating grounds: Avtoref. diss.. kand. yurid. nauk. Krasnodar, 2009. – S. 28.
  12. Musabekov S. Amnistiya — akt gumanizma ugovnoy politiki v Respublike Kazaxstan [Musabekov S. Amnesty - an act of humanism of criminal policy in the Republic of Kazakhstan] // Femida, 2001, № 6. — S.21.
  13. Kulaxmetov A.B. Voyaga yetmaganlar ishi bilan shug'ullanuvchi komissiyaga materiallarni ko'rib chiqish uchun berib, jinoyat ishini tugatish. [Kulakhmetov A.B. Closing the criminal case by giving the materials to the Juvenile Commission for review] – T., 2002. – B.28).
  14. Saxaddinov S.M. Mexanizmy raskayaniya i primireniya: Dve grani instituta mediatsii [Sakhaddinov S.M. Mechanisms of repentance and reconciliation: Two facets of the institution of mediation] // Huquq-Pravo-Law, 2003. № 4. – B. 68.
  15. Vinogradova, O.B. Prekrasheniye ugovnogo dela i ugovnogo presledovaniya: voprosy teorii i prava // Novyy yuridicheskiy jurnal [Termination of a criminal case and criminal prosecution: questions of theory and law // New legal journal] – 2013. № 4. – P. 46–53.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).